

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1347 / 1 / 21

1.2252

دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته روان شناسی تربیتی

موضوع:

پیش بینی پیشرفت تحصیلی از طریق دلبستگی و صفات پنج گانه شخصیتی

استاد راهنما:

دکتر شهلا پاکدامن

استاد مشاور:

دکتر علی عسگری

استاتید داور:

دکتر محمد علی مظاهری

دکتر محمدرضا رضا زاده

پژوهشگر:

بهروز آتش روز

بهمن ماه ۱۳۸۶

۱۳۸۷ / ۱۱ / ۲۱

۱۰۴۷۳۴

تقدیم به :

پدر بزرگوار

و

مادر مهربانم

۱۳۸۷ / ۱ / ۲۱

تشکر و قدردانی

بدین وسیله بر خود لازم می دانم تا از همه معلمان و اساتیدی که در طول دوران تحصیل با تلاش های بی دریغ خود موجبات رشد و پیشرفت اینجانب را فراهم کردند سپاسگذاری کنم . مخصوصاً از استاد راهنمای گرامی سرکار خانم دکتر پاکدامن که با وجود مشغله کاری فراوان، با دقت زیاد و راهنمایی های مدبرانه خود نقشی اساسی در انجام این پژوهش داشتند، همچنین از استاد مشاور بزرگوار جناب آقای دکتر عسگری به خاطر مشاوره های اساسی بخصوص در زمینه های روش تحقیق و تجزیه و تحلیل آماری، تشکر و قدردانی به عمل می آورم . در ادامه لازم است از مدیریت و کلیه معلمان و کارکنان مدارس شرکت کننده در این تحقیق و همچنین از دکتر توماس پریموزیک، استاد دانشکده روانشناسی دانشگاه لندن به خاطر در اختیار قرار دادن مقالات ارزشمند سپاس گذاری کنم .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
.....	چکیده.....
فصل اول گستره مسئله	
۳.....	۱-۱- مقدمه.....
۵.....	۲-۱- بیان مسئله.....
۸.....	۳-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق.....
۹.....	۴-۱- هدف پژوهش.....
۹.....	۵-۱- سؤال ها و فرضیه های پژوهش.....
۱۰.....	۶-۱- تعاریف نظری متغیرها.....
۱۱.....	۷-۱- تعاریف عملیاتی متغیرها.....
۱۳.....	۸-۱- خلاصه فصل اول.....
فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش	
۱۶.....	۱-۲- دل بستگی.....
۱۶.....	۱-۱-۲- دل بستگی چیست؟.....
۱۸.....	۲-۱-۲- نظریه های پیرامون دل بستگی.....
۲۲.....	۳-۱-۲- الگوهای عمل درونی از نگاه دل بستگی.....
۲۵.....	۴-۱-۲- تحول رفتار دل بستگی.....
۲۶.....	۵-۱-۲- انواع دل بستگی.....
۲۶.....	۱-۵-۱-۲- دل بستگی در دوران کودکی.....
۲۹.....	۲-۵-۱-۲- دل بستگی در نوجوانی.....
۳۰.....	۳-۵-۱-۲- سبک های دل بستگی در سنین بالاتر.....
۳۱.....	۶-۱-۲- والدین ، دل بستگی و استقلال در نوجوانان.....
۳۲.....	۷-۱-۲- تغییرات شناختی در دوران نوجوانی.....
۳۳.....	۸-۱-۲- تفاوت های مربوط به جنس در دل بستگی.....
۳۳.....	۹-۱-۲- الگوهای متعدد دل بستگی و تاثیرات آن ها در نوجوانی.....
۳۵.....	۱۰-۱-۲- دل بستگی به مادر.....
۳۷.....	۱۱-۱-۲- دل بستگی به پدر.....
۳۸.....	۱۲-۱-۲- دل بستگی به همسالان.....
۴۰.....	۱۳-۱-۲- دل بستگی به خواهر و برادرها.....
۴۱.....	۱۴-۱-۲- دل بستگی و رشد بعدی.....
۴۳.....	۲-۲- شخصیت.....

۴۳	۱-۲-۲- انواع پژوهش در مطالعه شخصیت
۴۴	۲-۲-۲- مفهوم شخصیت و نظریه های مربوط به آن
۴۷	۳-۲-۲- رویکردهای اصلی شخصیت
۵۴	۴-۲-۲- تاریخچه ای از پنج عامل بزرگ
۵۶	۵-۲-۲- پرسشنامه های پنج عامل بزرگ
۶۰	۶-۲-۲- تفسیر ابعاد مدل ۵ عاملی
۶۲	۷-۲-۲- تفسیر ابعاد نظریه شخصیتی مک کری و کاستا
۶۷	۳-۲- پیشرفت تحصیلی
۶۸	۱-۳-۲- تعاریفی از پیشرفت تحصیلی
۶۸	۲-۳-۲- عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی
۷۰	۴-۲- پیشینه تحقیقاتی در زمینه دل بستگی و پیشرفت تحصیلی
۷۲	۵-۲- پیشینه تحقیقات انجام شده در زمینه رابطه پنج عامل بزرگ شخصیتی و پیشرفت تحصیلی
۸۹	۶-۲- پیشینه تحقیقات انجام شده رابطه میان پنج عامل بزرگ شخصیتی و دل بستگی
۸۵	۷-۲- خلاصه فصل دوم

فصل سوم: فرایند روش شناختی

۸۸	۱-۳- طرح پژوهش
۸۸	۲-۳- جامعه آماری
۸۸	۳-۳- روش نمونه گیری و تعداد نمونه
۸۹	۴-۳- ابزار پژوهش
۸۹	۱-۴-۳- پرسشنامه دل بستگی به والدین و همسالان (IPPA)
۹۲	۲-۴-۳- پرسشنامه سنجش صفات پنج گانه شخصیتی (NEO)
۹۵	۵-۳- سنجش پیشرفت تحصیلی
۹۵	۶-۳- روش گردآوری داده ها
۹۶	۷-۳- روش تجزیه و تحلیل داده ها
۹۸	۸-۳- خلاصه فصل سوم

فصل چهارم: یافته های پژوهش

۱۰۰	۱-۴- توصیف داده ها
۱۰۲	۲-۴- تحلیل داده ها
۱۱۱	۲-۴- یافته های دیگر پژوهش
۱۲۰	۳-۴- خلاصه فصل چهارم

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۲۴	۱-۵- بحث بر اساس فرضیه های پژوهش
-----	-------	----------------------------------

- ۲-۵- بحث بر اساس سؤالات پژوهش..... ۱۲۷
- ۳-۵- بررسی نتایج جانبی پژوهش..... ۱۳۸
- ۴-۵- بحث و نتیجه گیری نهایی..... ۱۴۱
- ۵-۵- محدودیت ها..... ۱۴۲
- ۶-۵- پیشنهادات..... ۱۴۳
- ۷-۵- خلاصه فصل پنجم..... ۱۴۴

فهرست منابع

- فهرست منابع فارسی..... ۱۴۷
- فهرست منابع لاتین..... ۱۴۹

فهرست جداول

- جدول ۱-۲: عناوین متفاوت برای عوامل پنجگانه شخصیت توسط دانشمندان مختلف..... ۵۹
- جدول ۲-۲: ویژگی های افراد با نمره بالا و پایین در هر یک از ابعاد شخصیتی..... ۶۶
- جدول ۳-۲: خلاصه یافته های محققان پیرامون رابطه ابعاد دلبستگی و ۵ صفت بزرگ شخصیتی..... ۸۲
- جدول ۱-۴: مشخصه های آماری صفات شخصیتی به تفکیک جنس..... ۱۰۰
- جدول ۲-۴: مشخصه های آماری دلبستگی به تفکیک جنس..... ۱۰۱
- جدول ۳-۴: مشخصه های آماری اعتماد، رابطه و بیگانگی با والدین و همسالان..... ۱۰۲
- جدول ۴-۴: ضرایب همبستگی میان متغیرهای دلبستگی صفات شخصیتی و پیشرفت تحصیلی..... ۱۰۳
- جدول ۵-۴: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام پیشرفت تحصیلی از روی دلبستگی..... ۱۰۶
- جدول ۶-۴: نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام پیشرفت تحصیلی از طریق صفات شخصیتی..... ۱۰۸
- جدول ۷-۴: نتایج آزمون t در مورد تفاوت پیشرفت تحصیلی در دختران و پسران..... ۱۰۹
- جدول ۸-۴: ضریب همبستگی اعتماد، رابطه و بیگانگی با والدین و همسالان و پیشرفت تحصیلی..... ۱۱۰
- جدول ۹-۴: نتایج تحلیل رگرسیون پیشرفت تحصیلی از روی اعتماد، رابطه، و بیگانگی با والدین و همسالان..... ۱۱۱
- جدول ۱۰-۴: نتایج آزمون t استیوودنت در مورد تفاوت بین دختران و پسران در میزان دلبستگی..... ۱۱۲
- جدول ۱۱-۴: نتایج آزمون t استیوودنت در مورد تفاوت ابعاد شخصیتی در دختران و پسران..... ۱۱۳

فهرست اشکال

- شکل (۴-۱) نمودار مسیر رابطه متغیرهای دلبستگی، روان آزردهی خوبی و پیشرفت تحصیلی..... ۱۱۵
- شکل (۴-۲) نمودار مسیر رابطه متغیرهای دلبستگی، صفت برون گرایی و پیشرفت تحصیلی..... ۱۱۶
- شکل (۴-۳) نمودار مسیر رابطه متغیرهای دلبستگی، صفت باز بودن نسبت به تجربه و پیشرفت تحصیلی..... ۱۱۷
- شکل (۴-۴) نمودار مسیر رابطه متغیرهای دلبستگی، صفت سازگاری و پیشرفت تحصیلی..... ۱۱۸
- شکل (۴-۵) نمودار مسیر رابطه متغیرهای دلبستگی، صفت باوجدانی و پیشرفت تحصیلی..... ۱۱۹

پیوست ها

- پیوست شماره ۱ مشخصات آزمودنی..... ۱۵۶
- پیوست شماره ۲ آزمون NEO-FFI..... ۱۵۷
- پیوست شماره ۳ آزمون دلبستگی به والدین و همسالان (IPPA)..... ۱۶۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تعیین چگونگی پیش بینی پذیری پیشرفت تحصیلی از طریق متغیرهای دلبستگی (به مادر، پدر و همسالان) و صفات شخصیتی به منظور فراهم سازی شرایط مناسب برای پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بود. با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای تعداد ۲۵۵ نفر از جامعه آماری دانش آموزان سال اول دبیرستان شهرستان دزفول در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ به عنوان نمونه با استفاده از پرسشنامه دلبستگی به والدین و همسالان (IPPA) و پرسشنامه سنجش صفات پنجگانه شخصیتی (NEO-FFI) مورد بررسی قرار گرفتند با توجه به نوع روش تحقیق پژوهش حاضر که از نوع همبستگی بود. جهت تجزیه و تحلیل داده ها، روش های آماری ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون گام به گام، رگرسیون تحلیل مسیر و آزمون آماری t استیودنت مورد استفاده قرار گرفتند و نتایج نشان داد که میان متغیرهای دلبستگی، صفات شخصیتی و پیشرفت تحصیلی روابط معناداری وجود دارد که در این میان دلبستگی به مادر بیشترین قدرت پیش بینی پیشرفت تحصیلی را داشت و می توانست ۱۴/۳ درصد از تغییرات پیشرفت تحصیلی را پیش بینی کند. به نظر می رسد از آنجا که دلبستگی به مادر و به طور کلی رابطه به مادر اولین رابطه ای است که کودک در دوران زندگی تجربه می کند در نتیجه تاثیر بسزایی را بر جنبه های مختلف زندگی همچون پیشرفت تحصیلی کودک می گذارد. مادرانی که دارای سه ویژگی در دسترس بودن، حساس بودن و پاسخگو بودن (نسبت به فرزند) هستند می توانند دارای کودکان دلبسته ایمن باشند و در نتیجه کودکانشان می توانند در جنبه های گوناگون زندگی تجارب موفقی را کسب کنند

کلید واژه ها : پیشرفت تحصیلی، دلبستگی و پنج صفت بزرگ شخصیتی .

فصل اول

گستره مسئله

انسان دارای جنبه های گوناگون روانی می باشد که علاوه بر تاثیر گذاری بر یکدیگر بر جنبه های مختلف زندگی نیز تاثیر می گذارد بنابراین شناخت و دست یابی به کیفیت و کمیت این روابط همواره مورد توجه روانشناسان قرار داشته است . در عصر حاضر تعلیم و تربیت و به طور کلی تحصیل بخشی مهمی از زندگی هر فرد را تشکیل می دهد بعلاوه کیفیت و کمیت این تحصیل نقش مهمی را در آینده فرد ایفا می کند . به همین دلیل نزدیک به یک قرن است که روانشناسان به صورت گسترده در تلاش برای شناسایی عوامل پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی می باشند افرادی همانند بینه و سیمون در سال ۱۹۰۵، ثرنندایک ۱۹۲۰، هریس ۱۹۴۰، الشات و هامکر ۲۰۰۰ و ... به این مهم پرداخته اند (به نقل از پرموزیک^۱ و فورنهام^۲، ۲۰۰۳). بر این اساس در جوامع مختلف گروه های تخصصی و روانشناسان همواره بر بررسی جوانب مختلف تحصیل تأکید کرده اند (لانس بری^۳، استیل^۴، لولند^۵، گیسون^۶، ۲۰۰۴). زیرا علاوه بر اهمیت تحصیل برای افراد، در نهایت کشور و جامعه هزینه های زیادی را برای تحصیل دانش آموزان در مقاطع مختلف مهیا می کنند. بنابراین دست یافتن به نتایج مثبت در زمینه تحصیل برای جامعه و کل کشور از اهمیت بالایی برخوردار می باشد . بر همین اساس است که در آموزش و پرورش کشور نهاد هایی مختلفی به انجام امور تحقیقاتی در زمینه تحصیلی مشغول می باشند . بنابراین فهم و آگاهی از جنبه های روانی دانش آموزان همچون شخصیت می تواند همانند یک ابزار کمک آموزشی قدرتمند عمل کند به طوری که فهمیدن این نکته که دانش آموز در شرایطی خاص چگونه رفتار می کند می تواند منجر به افزایش تاجر گذاری ابزارهای آموزشی شود و از این طریق برای دانش آموز ، معلم و سیستم آموزش و پرورش از نظر اقتصادی سودمند باشد (چادوری^۷، محمد^۸ و امین^۹، ۲۰۰۶).

^۱ . Premuzic, T.

^۲ . Furnham, A.

^۳ . Lounsbury, J. W.

^۴ . Steel, R. P.

^۵ . Loveland, J. M.

^۶ . Gibson, L. W.

^۷ . Chowdhury, J.

^۸ . Mohammed, S.

^۹ . Amin, M. N.

بررسی جنبه های روانی افراد و تاثیر آن ها بر جوانب مختلف تحصیلی دانش آموزان در سال های اخیر توجه روانشناسان را به خود جلب کرده است (پرموزیک و فورنهام، ۲۰۰۳a). محققان دریافته اند که موفقیت در تحصیل و پیشرفت در این زمینه تنها در نتیجه هوش و امکانات سخت افزاری موجود در محیط نیست بلکه آن چه نقش مهمی در این زمینه ایفا می کند جنبه های روانی و روانشناختی افراد همانند صفات شخصیت و سبک های یادگیری می باشد (دی فرویت و مرویلد، ۱۹۹۶، بوساتو و همکاران، ۲۰۰۰ به نقل از پرموزیک و فورنهام، ۲۰۰۳a). به عنوان مثال کتل، (۱۹۷۸) عنوان میکند که در گستره موفقیت آموزشی، شخصیت^۱ نقش بزرگتری را نسبت به هوش بازی می کند (اینفانته^۲، سانچز^۳، رودریگوز^۴، ۲۰۰۱). از این سو نظام آموزش و پرورش بسیاری از کشور ها سنجش روانی افراد و مخصوصاً ارزیابی شخصیت آن ها را در مقاطع مختلف مد نظر قرار داده است. تا بر این اساس بتوان افراد را در موقعیت های مختلف تحصیلی به خوبی هدایت کرد.

تحقیق در زمینه شخصیت، دلبستگی^۵ و پیشرفت تحصیلی^۶ در سال های اخیر افزایش یافته و نتایج مختلفی در این زمینه به دست آمده است به عنوان مثال در زمینه شخصیت و پیشرفت تحصیلی بسیاری از محققان همچون بلیکل (۱۹۹۶)، دی راد (۱۹۹۶)، گاف و آکرمن (۱۹۹۲)، ریندرمن، (۲۰۰۱)، وولف و جانسون، (۱۹۹۱) بر این واقعیت که جنبه هایی از شخصیت با موفقیت تحصیلی در ارتباط است تأکید می کنند (به نقل از پرموزیک و فورنهام، ۲۰۰۳a). از طرفی کیفر و ادوارد^۷ (۱۹۷۵) درباره رابطه شخصیت و پیشرفت تحصیلی عنوان می کنند که تاریخچه فرد در موفقیت و پیشرفت تحصیلی می تواند شخصیت فرد را تحت تاثیر قرار دهد از طرفی دریافت پاداش از سوی والدین بستگی به افزایش پیشرفت تحصیلی و صفات مثبت شخصیتی می باشد بنابراین پیشرفت تحصیلی و شخصیت به طور دوجانبه با تقویت یکدیگر

1. personality

2. Infante, E

3. Sanchez, M.

4. Rodriguez, Y. T.

5. attachment

6. academic achievement

7. Kifer, A. & Edward, J.

می توانند زمینه توجه خانواده به کودک را نیز فراهم کنند. در زمینه دلبستگی نیز تحقیقات نشان دهنده تاثیر گذاری این عامل بر پیشرفت تحصیلی می باشد به عنوان مثال (کاتز^۱، ۲۰۰۴) بیان می کند که تجارب اولیه کودک در زندگی همچون دلبستگی به والدین و همچنین مهارت های آموخته شده در این دوران با پیشرفت تحصیلی و پیشرفت آموزشی^۲ در ارتباط است. تحقیقات نشان می دهد که پرداختن به دو نوع دلبستگی به والدین و همسالان در نوجوانان از اهمیت بالایی برخوردار است زیرا نوجوانان دانش آموز قویاً تحت تأثیر چگونگی دلبستگی (مخصوصاً به والدین) در دوران کودکی قرار دارند و این دلبستگی را همواره در ذهن خود حفظ می کنند (بانک، اسلاوین و بیدل، ۱۹۹۰؛ هوفمن، ۱۹۸۴؛ کنی، ۱۹۹۰ همه به نقل از توبمن^۳ و فاس^۴، ۲۰۰۲). در نهایت می توان گفت که میان متغیر های شخصیت، دلبستگی و پیشرفت تحصیلی روابطی برقرار می باشد که می تواند ما را در جهت پیش بینی پیشرفت تحصیلی هدایت کند.

۱-۲- بیان مسئله

در حالی که همه جنبه های زندگی اجتماعی روز به روز پیچیده تر می شود، به نظر می رسد راه مقابله با این پیچیدگی ها آموزش صحیح کودکان از سالهای ابتدایی تولد و تحصیل باشد تا از این طریق آنها هم بتوانند پیشرفت تحصیلی مناسبی را داشته باشند و هم از سلامت روانی مناسب و کافی برخوردار شوند. در این میان خانواده محیط اجتناب ناپذیری است که فرد در آن چشم به جهان گشوده و رشد خود را آغاز می کند. در سنین اولیه زندگی با اینکه کودک هنوز راه نمی رود و حرف نمی زند تمام حرکات اطرافیان را تقلید و رفتار اطرافیان در ضمیر او حک و شخصیت طفل پی ریزی می شود (تاج زمان، ۱۳۷۲). چگونگی تعامل سازه های روانی افراد و محیط میتواند نقش مهمی در شکست و پیروزی افراد در برابر مشکلات و سختی های زندگی و همچنین عملکرد تحصیلی او ایفا کند. شناخت چگونگی شکل گیری شخصیت و به طور کلی آگاهی از مؤلفه های اصلی شخصیت از طرفی، و دلبستگی که خود به نوعی سراسر زندگی فرد را تحت تاثیر قرار می

¹. Coates, P.

². academic perfection

³. Tubman, J.

⁴. Fass, M.

دهد شاید بتواند ما را در جهت شناسایی هر چه بیشتر موقعیت ها و توانایی های افراد راهنمایی کرده و در جهت پیش بینی موفقیت ها و یا شکست های فرد راهنمایی کند .

گستره زندگی افراد در جوامع امروزی بسیار وسیع تر از دوران گذشته شده است و روز به روز بر این وسعت افزوده می شود . بر این اساس هر فرد جهت ورود به اجتماع و در نتیجه رویارویی با موقعیت های گوناگون و افراد مختلف (از نظر فرهنگی، اقتصادی، طبقه اجتماعی و ...) به پاره ای از ابزار مجهز شده است این ابزار فردی را می توان ساختارهای روانی و ویژگی های شخصیتی او دانست که می توانند فرد را در مقابله با رویدادهای زندگی یاری رسانند (کلمیر^۱، دنیلسون^۲ و باستین^۳، ۲۰۰۵). این ساختار های روانی به طور متقابل تحت تاثیر عوامل مختلفی همانند خانواده، اجتماع ، گروه همسالان و غیره قرار دارد و از سویی آنان را تحت تاثیر قرار می دهد (باری^۴، لاکی^۵ و ارهک^۶، ۲۰۰۷). ویژگی های روانی افراد می توانند نقش تعیین کننده ای در سرنوشت فرد ایفا کنند . محققان همواره به بررسی تأثیرات این مؤلفه ها بر متغیر های موجود در زندگی افراد توجه بسیاری کرده اند، که از این میان می توان به متغیر هایی چون عملکرد شغلی، تحصیلی، اجتماعی و ... اشاره کرد (ویلسون^۷، روهلز^۸، سیمپسون^۹ و تران^{۱۰}، ۲۰۰۷). از جمله مؤلفه هایی که به بررسی تأثیرات آن ها بر جنبه هایی از زندگی افراد پرداخته شده است ویژگی های شخصیتی و دلبستگی می باشند . همچنین از جمله حوزه هایی که محققان همواره به بررسی ابعاد مختلف آن علاقه نشان داده اند حوزه آموزش و پرورش و بخصوص پیشرفت تحصیلی می باشد که همواره کسب توانایی در پیش بینی این حوزه (پیشرفت تحصیلی) موفقیتی بزرگ برای پژوهشگران این عرصه و به خصوص روانشناسان تربیتی به شمار می رود. اهمیت این موضوع را می توان از نتیجه تحقیق شارپ^{۱۱}

1 . Kimmelmeier, M

2 . Danielson, C.

3 . Bastten, J.

4 . Barry, R. A.

5 . Lakey, B

6 . Orehek, E.

7 . Wilson, L. C.

8 . Rholes, W. S.

9 . Simpson, J. A.

10 . Tran, S.

11 . Sharp, K.

(۲۰۰۴) دریافت که بیان می کند، رشد یا عدم رشد مناسب سائق ها و تامین دیگر نیاز ها در دوران کودکی معمولاً از طریق پیشرفت تحصیلی خود را نمایان می سازد. در زمینه رابطه میان مولفه های دلبستگی، ویژگی های شخصیتی و پیشرفت تحصیلی تحقیقات مختلفی انجام شده است و در هر یک به نتایج مختلف و البته متفاوتی از یکدیگر دست یافته اند. که از این میان به طور نمونه می توان به تحقیقات: چانج^۱، (۲۰۰۲)؛ هیندرلی^۲ و همکاران (۲۰۰۲)؛ کاتز، (۲۰۰۴) در زمینه رابطه دلبستگی و پیشرفت تحصیلی و همچنین: لانس بری، و همکاران (۲۰۰۵)؛ کونارد^۳، (۲۰۰۶)؛ پترسون^۴ و همکاران (۲۰۰۶) و واگرم^۵ و فاندر^۶، (۲۰۰۷) در زمینه چگونگی رابطه ابعاد شخصیتی و پیشرفت تحصیلی اشاره کرد. در اکثر تحقیقات انجام شده (در حد بررسی های پژوهشگر) همواره به بررسی رابطه یکی از دو متغیر دلبستگی و یا صفات شخصیتی با پیشرفت تحصیلی پرداخته شده است و در زمینه توانایی پیش بینی کنندگی آن ها در تحقیقات مختلف نتایج متفاوت از یکدیگر به دست آمده است. با توجه به این نتایج گوناگون نمی توان به برداشت مناسب و واحدی از روابط میان متغیر های مورد اشاره (دلبستگی، صفات شخصیتی و پیشرفت تحصیلی) دست یافت. کونارد (۲۰۰۶) بیان می کند که در زمینه بررسی رابطه میان ویژگی های شخصیتی و عملکرد تحصیلی تحقیقات اندکی وجود دارد که به بررسی و کنترل تمام ویژگی های شخصیتی و عملکرد تحصیلی پرداخته باشند. از سویی همانطور که اشاره شد در تمامی این تحقیقات (در حد بررسی های پژوهشگر) به طور هم زمان به بررسی چگونگی رابطه و تاثیر میان متغیر های دلبستگی و ویژگی های شخصیتی به شکلی که هر دو در کنار یکدیگر قرار داشته باشند بر پیشرفت تحصیلی پرداخته نشده است و هم چنین به طور اخص بر نقش پیش بینی کنندگی این دو متغیر تأکید نشده است. بنابراین با توجه به موارد اشاره شده مسئله اصلی پیش روی این پژوهش این امر می باشد که کدام یک از ویژگی های شخصیتی و همچنین دلبستگی پیش بینی کننده مناسب تری

1. Chang, J

2. Hinderlie, L

3. Conard, M

4. Peterson, C. H

5. Wagerman, S. A

6. Funder, D. C

برای پیشرفت تحصیلی می باشند؟ و همچنین اینکه چه رابطه ای میان متغیر های مورد بررسی (صفات شخصیتی، دلبستگی و پیشرفت تحصیلی) وجود دارد؟

۳-۱- ضرورت و اهمیت تحقیق

آنچه می تواند یک کشور را در مسیر پیشرفت، بیش از همه یاری دهد بهره مندی از افرادی است که سلامت روانی مناسبی را داشته باشند و از طرفی در سیستم آموزشی، چه در سطح دبیرستان و ماقبل آن و چه در سطح دانشگاه تحصیلات خود را با موفقیت پشت سر گذاشته باشند. همچنین متصور است در صورتی که افراد در دوران کودکی و پیش از ورود به مدرسه از سوی والدین به خوبی پرورش یافته باشند می توانند توانایی لازم، مناسب و کافی را برای ورود و پیشرفت در مسیر تحصیل را داشته باشند. این امر به پیشرفت مناسب دانش آموزان در طول تحصیل و در نهایت دستیابی به سطوح بالای تحصیلی منجر می شود که نه تنها باعث تأمین منافع فردی و اجتماعی برای فرد شود بلکه از نظر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز می تواند فواید زیادی را برای یک کشور به همراه داشته باشد؛ از این رو به نظر می رسد بررسی جوانب و عوامل گوناگون که در امر تحصیل افراد جامعه ممکن است دخالت داشته باشند و همچنین تعیین میزان اهمیت این عوامل در پیشرفت و یا عدم پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از اهمیت بالایی برخوردار باشد. بنابراین تعیین توانایی پیش بینی پیشرفت تحصیلی از طریق دلبستگی و مولفه های شخصیتی در افراد و چگونگی تعامل این دو شاید بتواند در نهایت پیش آگهی مناسبی از آینده فردی، خانوادگی و حتی اجتماعی را مهیا کند. اهمیت پژوهش از آنجا برجسته می شود که در بین نتایج به دست آمده از تحقیقات مختلف، که در کشور های گوناگون و بر روی نمونه های متفاوتی صورت گرفته است تفاوت زیادی در نتایج به دست آمده مشاهده می شود. برای نمونه نتایج تحقیق توبمن و فاس، (۲۰۰۲) نشان دهنده دخالت عوامل قومی و فرهنگی بر چگونگی رابطه و تاثیر گذاری دلبستگی بر پیشرفت تحصیلی می باشد. این نکته توسط محققان دیگری همچون هریسون، ویلسون، و پاین، ۱۹۹۰، لیانگ و بوگات، ۱۹۹۴ نیز مورد توجه قرار گرفته است (توبمن و فاس، ۲۰۰۲). بنابراین می توان به تاثیر پذیری این مولفه ها از فرهنگ جوامع اشاره کرد و این امر

ضروری بودن انجام چنین تحقیقی در کشور ما را برجسته می سازد؛ علاوه بر این با توجه به پیشینه پژوهش در این زمینه می توان به اهمیت دو عامل دلبستگی و ویژگی های شخصیتی در تعیین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پی برد .

۴-۱- هدف پژوهش

هدف اصلی تحقیق حاضر تعیین میزان پیش بینی پیشرفت تحصیلی از طریق دلبستگی و ویژگی های عمده شخصیتی است تا بر این اساس بتوان حداقل، دانش آموزان و خانواده های آنها را از چگونگی پیشرفت تحصیلی خود و فرزندانشان آگاه ساخت و امکان برنامه ریزی مناسب تر در زمینه آموزش و پرورش را فراهم ساخت .

۵-۱- سؤال ها و فرضیه های پژوهش

۱-۵-۱- سوالات کلی تحقیق:

۱. کدام یک از انواع دلبستگی (دلبستگی پدر، مادر، همسالان) و ویژگی های شخصیتی پیش بینی کننده بهتری برای پیشرفت تحصیلی هستند؟
۲. کدام ابعاد شخصیت پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی هستند است؟
۳. آیا بین پیشرفت تحصیلی پسران و دختران تفاوت وجود دارد؟
۴. چه رابطه ای بین میزان اعتماد^۱، ارتباط^۲ و بیگانگی^۳ با والدین و همسالان با پیشرفت تحصیلی وجود دارد؟

۱-۵-۲- فرضیه ها:

۱. دلبستگی پیش بینی کننده پیشرفت تحصیلی است .
۲. دلبستگی (مادر، پدر، همسالان) با صفات عمده شخصیتی رابطه دارد.

^۱.Trust
^۲.Communication
^۳.Alienation

۱-۶- تعاریف نظری متغیرها

۱-۶-۱- دل‌بستگی:

دل‌بستگی عبارت است از پیوند عاطفی عمیق که با افراد خاص در زندگی خود برقرار می‌کنیم طوری که باعث می‌شود وقتی که با آنها تعامل می‌کنیم احساس شغف و نشاط کرده و به هنگام تنیدگی^۱ از اینکه آنها را در کنار خود داریم احساس آرامش کنیم. (بالبی^۲، ۱۹۶۹).

۱-۶-۲- پنج ویژگی بزرگ شخصیتی:

منظور از شخصیت صورت‌بندی پویای ویژگی‌های فردی است، شامل پیش‌آمادگی‌ها و نیازها که کنش و واکنش فرد با محیط را تعیین می‌کند. به این معنا که هر فرد بسته به الگوهای ادراکی، نیازها، عادات، انگیزه‌ها، قابلیت‌ها، ارزشها، باورها، دانشها و مهارتهایی که دارد محیط را تا اندازه‌ای متفاوت از دیگران درک می‌کند و در مقابل آن واکنش نشان می‌دهد. (علاقه‌بند، ۱۳۷۱).

بر اساس پرسشنامه NEO صفات عمده شخصیتی شامل صفات زیر می‌باشد:

روان‌آزردگی خویی^۳: به تقابل‌سازی با بی‌ثباتی عاطفی و یا سازگاری با نوروژگرای اطلاق می‌شود.

برون‌گرایی^۴: برون‌گراها جامعه‌گرا بوده اما توانایی اجتماعی فقط یکی از صفاتی است که در حیطه برون‌گرایی قرار می‌گیرد، علاوه بر جامعه‌گرایی مردم دوستی، باجرات بودن، فعال بودن و ... از دیگر صفات برون‌گراها است.

باز بودن به تجربه^۵: این مولفه به عنوان یکی از مولفه‌های اصلی شخصیت، خیلی کمتر از برون‌گرایی و توافق‌پذیری شناخته شده است و شامل دو دسته ویژگی است. دسته اول ویژگی‌ها شامل تخیلی بودن، توجه به احساسات درونی، تنوع طلبی و ... که توسط مک کری^۶ و کاستا^۷ مطرح شد.

^۱. stress

^۲. Bowlby, J.

^۳. Neuroticism

^۴. Extraversion

^۵. Openness

^۶. Mc Crae, R. R.

^۷. Costa, P. T. Jr.

و دسته دوم ویژگی ها شامل ویژگی های عقلانی (هوش و بینش) است که توسط دیگران مطرح شد. این افراد نسبت به دنیای درون و بیرون خود کنجکاو هستند.

سازگاری^۱: همانند برون گرایی، سازگاری نیز با تمایلات بین فردی مرتبط است. یک فرد توافق پذیر اساساً نوع دوست است. نسبت به دیگران همدردی می کند و مشتاق به کمک رسانی است و اعتقاد دارد که دیگران نیز متقابلاً یاری می رسانند.

با وجدانی^۲: بهترین توصیف برای این مولفه مفهوم اراده است. افراد با وجدان هدفمند، با اراده و مصمم هستند. افراد موفق، موسیقیدانان و ورزشکاران این صفت را در حد بالایی دارند. (گروسی فرشی ۱۳۷۷).

۱-۶-۳- پیشرفت تحصیلی

لویین (۱۹۶۷) پیشرفت تحصیلی را تجلی جایگاه تحصیلی یک دانش آموز می داند این جایگاه ممکن است به نمره ای برای یک درس یا معدل مجموعه ای از دروس در یک گروه یا معدل در تمامی دروس اطلاق گردد (به نقل از ذکایی، ۱۳۷۸).

۱-۷-۷- تعاریف عملیاتی متغیرها

۱-۷-۱- دل بستگی:

الف) منظور از دل بستگی در این تحقیق نمره ای است که فرد در هر یک از خرده مقیاس های (دل بستگی به مادر، پدر و همسالان) آزمون دل بستگی IPPA^۳ کسب می کند.

ب) منظور از دل بستگی به مادر نمره ای است که فرد در خرده مقیاس دل بستگی به مادر آزمون دل بستگی (IPPA) کسب می کند.

ج) منظور از دل بستگی به پدر نمره ای است که فرد در خرده مقیاس دل بستگی به پدر آزمون دل بستگی (IPPA) کسب می کند.

1. Agreeableness

2. Conscientiousness

3. Inventory Of Parent And Peer Attachment

د). منظور از دل‌بستگی به همسالان نمره است که فرد در خرده مقیاس دل‌بستگی به

همسالان آزمون دل‌بستگی (IPPA) کسب می‌کند.

۱-۷-۲-۵ ویژگی عمده شخصیتی:

منظور از ویژگی‌های عمده شخصیتی نمره‌ای است که فرد از پرسشنامه NEO-FFI^۱ در

هر یک از مولفه‌های روان‌آزردگی خوبی، برون‌گرایی، گشودگی، سازگاری و با وجدانی کسب می‌

کند.

۱-۷-۳- پیشرفت تحصیلی:

منظور از پیشرفت تحصیلی میزان معدلی است که دانش‌آموزان سال اول دبیرستان در سال

تحصیلی ۸۵-۸۶ در امتحانات هماهنگ کشوری شهر دزفول، در سال سوم راهنمایی یعنی سال

تحصیلی ۸۴-۸۵ کسب کرده‌اند.

^۱ Neuroticism Extraversion Openness Five Factor Inventory